

O'Farel

Megi

ruka koja je prva držala moju

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Maggie O'Farrell

THE HAND THAT FIRST HELD MINE

Copyright © Maggie O'Farrell

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno:

I. Z.

S. S.

V. D.

„A zaboravljamo zato što moramo.“
Metju Arnold

PRVI DEO

SLUŠAJTE. DRVEĆE U OVOJ PRIČI SE KOMEŠA, PODRHTAVA, preraspoređuje. S mora dopire povetarac u naletima i kao da drveće u svome nemiru, u nestrpljivom zabacivanju glava, zna da će se nešto dogoditi.

Bašta je prazna, dvorište ograđeno zidom pusto izuzev nekoliko saksija s muškatlama i delfinijumima što drhture na vetru. Klupa stoji na travnjaku, s dvema stolicama uljudno odmaknutim. Bicikl je prislonjen uz kuću, ali pedale mu se ne miču, podmazani lanac je nepokretan. Beba je u kolicima izneta napolje da spava i leži unutra, čvrsto umotana u čauru od ćebadi, očiju obzirno i čvrsto sklopljenih. Galeb lebdi na nebu iznad, pa je čak i on utihnuo, kljuna zatvorenog, krila raširenih da uhvati visoke tople vazdušne struje.

Kuća je malo izdvojena od ostatka sela, iza guste živice, na vrhu litice. Ovo je granica između Devona i Kornvola, mesto gde su se dva okruga pritajila i vrebaju jedan drugog. To je deo kopna oko kojeg su se oduvek mnogo sporili. Ne vredi zagledati se mnogo u ovdašnje tlo natopljeno krvlju Kelta, Anglosaksonaca i Rimljana, puno njihovih kostiju.

Ovo se, međutim, dešava u donekle mirno doba za Britaniju: kasnog leta sredinom pedesetih godina dvadesetog veka. Pošljunčena staza vijuga ka ulazu u kuću. Na konopcu za veš benkice i jaknice, čarape, steznici, pelene i maramice lepršaju

i šuščaju na vetriću. Odnekud se čuje radio, možda iz neke od susednih kuća, i prigušen udarac sekire o drvo.

Bašta čeka. Drveće čeka. Galeb, što lebdi na nebu iznad okačenog rublja, čeka. A onda, kao da je sve ovo pozornica a publika je ćutke posmatra iz mraka, čuju se glasovi. Buka iz pozadine. Neko je vrisnuo, neko drugi je viknuo, nešto teško je palo na pod. Zadnja vrata kuće se naglo široko otvaraju. „Ne mogu to da podnesem! Kažem ti, ne mogu!“, neko urla. Zadnja vrata se s treskom zatvaraju, tresak odjekuje, neko se pojavljuje.

Dvadeset jedna joj je godina, uskoro će joj biti dvadeset dve. Nosi plavu pamučnu haljinu s crvenom dugmadi. Kosu je pozadi vezala žutom ešarpom. Držeći knjigu, dugačkim korakom prelazi dvorište. Bosonoga, pretrčava stepenice i prelazi preko travnjaka. Ne primećuje galeba, koji se u vazduhu okrenuo da pogleda naniže, u nju, ne primećuje čak ni bebu dok juri pored kolica prema kladi položenoj u dnu bašte.

Seda na oboreno stablo i, pokušavajući da ne obraća pažnju na bes koji joj kola venama, stavlja knjigu na krilo i počinje da čita. *Ne gordi se, Smrti*, počinje knjiga, *iako te zovu moćnom i Strašnom*.*

Napeta i usredsređena, naginje se nad stranicu, uzdišući i povijajući ramena. A onda, bez upozorenja, najednom ispušta glas sličan režanju i zamahnuvši baca knjigu. Knjiga s tupim udarom pada na travu i stranice se, maločas lepršave, zatvaraju. I ostaje da leži, okružena vlatima.

Ustala je. Ona to ne radi kao svi drugi, postepeno prelazeći iz sedećeg u stojeći položaj. Ona skače uz trzaj, iz zaleta, pa onda doskoči i trupne na zemlju, kao da, poput Rampelstilt-skin, želi da u njoj otvori pukotinu.

* *Ne gordi se, Smrti*, sonet engleskog pesnika Džona Dona. (Prim. prev.)

Pošto je ustala, pred njom se odmah ukaza seljak što tera stado ovaca kroz uličicu, sa šibom u jednoj ruci i psom što jurca oko njega. Te ovce najsažetije predstavljaju sve ono što mrzi u svom zavičaju: njihove ošišane, prljave zadnjice, glupost njihovih tupih lica, njihovo beslovesno blejanje. Rado bi ih poterala u vršilicu, ili preko litice, bilo kuda samo da ih se reši, da ih više ne gleda.

Okreće se od ovaca, od kuće. Sad joj je u vidokrugu samo more. U poslednje vreme podilazi je jeza od straha da će je ono za čim najviše žudi – da joj život počne, da ima neku svrhu, da se iz zamučene crno-bele slike pretvori u veličanstveni tehnikolor – jednostavno mimoići. Da možda neće prepoznati taj trenutak kad joj se nađe na putu, da će propustiti da ga zgrabi.

Zatvara oči pred morem, pred odbačenom knjigom, a onda čuje toptanje stopala po travi i glas: „Sandra?“

Naglo ispravlja kičmu kao da je doživela električni šok. „Aleksandra!“, ispravlja. To je ime koje joj je dato na rođenju, ali je njena majka odnedavno zaključila da joj se ne sviđa pa ga je skratila na poslednjih šest glasova.

„Aleksandra“, dete poslušno ponavlja. „Mama kaže: 'Šta radiš i hoćeš li ući da...'“

„Odlazi!“, vrisnu Aleksandra. „Briši!“ Pa se ljutito vraća svome deblu, knjizi, analizi smrti i njenoj suvišnoj gordosti.

Tačno u tom trenutku, pola milje odatle, Ines Kent – tridesetčetvorogodišnji trgovac umetninama, novinar, kritičar, po sopstvenoj tvrdnji hedonista – kleči na zemlji i zaviruje pod svoja kola. Nema pojma šta traži, ali oseća kako svejedno treba da pogleda. On je večiti optimista. Automobil je srebrno-plavi MG, Ines ga voli bezmalo više od svega na svetu, a on se upravo zaustavio u ovoj seoskoj uličici. Uspravio se. Pa učinio ono što čini u većini situacija koje ga uznemire – pripalio cigaretu. Za probu je šutnuo točak, pa odmah potom zbog toga zažalio.

Ines je bio u Sent Ajvsu, u poseti ateljeu jednog umetnika misleći da će kupiti neka njegova dela. Zatekao je umetnika pripitog, a delo daleko od toga da bude završeno. Čitav se izlet pretvorio u izluđujuću propast. A sad još i ovo. Zgazio je cigaretu i zaputio se uličicom. Pred sobom je video zbijenu grupu kuća i pristanište kako zavija oko luke i u more. Neko će već znati gde je automehaničar, ako uopšte ima mehaničara u ovoj zabiti.

Aleksandra ne zna – a i kako bi mogla znati? – da je Ines Kent blizu. Ne zna da dolazi, da je svake sekunde sve bliži, koračajući u cipelama ručne izrade putem koji ih razdvaja, da se razdaljina među njima smanjuje svakim njegovim odmerenim korakom. Njen budući život samo što nije počeo, ali ona se – konačno – udubila u čitanje, u moralnu borbu jednog davno pokojnog čoveka.

Kad je Ines Kent skrenuo u njenu uličicu, Aleksandra je podigla glavu. Ponovo je spustila knjigu na zemlju, ovoga puta nežnije, i protegla se visoko podigavši ruke. Vrti pramen kose između prsta i palca, zakačila je nožnim prstima krasuljak i iščupala ga – udovi su joj oduvek elastični kao u gimnastičarke, čime se ponosi. Ponovila je to još jednom, pa još jednom, sve dok joj svih osam razmaka između prstiju nije bilo ukrašeno svetložitim cvetnim okcima.

Ines se zaustavio pored procepa u živici. I zavirio. Obična seoska kuća sa žbunjem, travom, cvećem, obična bašta, procenio je. A onda je ugledao, blizu, kako sedi pod drvetom – ženu. Ines nikad ne ostaje ravnodušan u blizini neke žene.

Ovaj primerak je bez obuće, kosa joj je na vratu vezana žutom ešarpom. Podigao se na prste da bolje vidi. Izvanredna linija vrata, zaključio je. Da ga je neko naterao da pismeno opiše taj vrat, bio bi prisiljen da upotrebi reč „skulpturalno“, a moguće čak i „alabaster“, što nisu termini kojima se on olako razbacuje. Inesov se život odvija na umetničkoj pozadini. A

možda bi još tačnije bilo reći da mu je umetnost u prvom planu. Za Inesa umetnost ne može biti u pozadini. On umetnost diše, bez nje ne može da živi; kad gleda, on ne vidi ni drvo, ni kola, ni ulicu – vidi samo moguću mrtvu prirodu, vidi međusobnu igru svetlosti, senke i boje, vidi hotimično raspoređene odabrane predmete.

A dok gleda u Aleksandru u plavoj haljini i sa žutom maromom, Ines vidi scenu živopisa. Ubeđen je da gleda u savršenu seosku Madonu, iz profila, u čudesnoj – razmišlja – pripijenoj plavoj odori, s usnulom bebom nekoliko koraka dalje. Zatvara levo oko kako bi desnim osmotrio scenu, a potom zatvara desno i gleda levim. Stvarno prekrasna kompozicija, iznad je drvo u kontrapunktu s ravnom površinom travnjaka i uspravnim prilikom žene s tim dugačkim vratom. Voleo bi da vidi taj prizor kao sliku nekog italijanskog majstora, možda Pjera dela Frančeske ili Andree del Sarta. Čak ume i da bere cveće nožnim prstima! Kakvo stvorenje!

Ines se smešio za sebe, otvorivši ponovo oba oka, kad se scena raspala pošto je Madona progovorila jasnim glasom: „Znate li da je vrlo nevaspitano uhoditi druge?“

Toliko se zaprepastio da je za trenutak ostao bez reči (što mu se inače ne dešava često) posmatrajući, opčinjen, kako žena ustaje sa debla. Dela Frančeskina Madona mu se pred očima preobrazila u verziju *Akta koji silazi niz stepenice* Marsela Dišana. Kakav prizor! Žena mu prilazi niz padinu travnjaka savršeno odajući utisak Dišana! I sam vazduh kao da se izlomio od njenog besa!

Ines je odnedavno sav prožet dadaistima, do te mere da je pre dve noći sanjao potpuno u duhu njihovih slika. „Drugi po važnosti moj omiljeni san“, tako ga je ocenio. (Prvi je isuviše živopisan da bi se prepričavao.)

„A uz to je“, ustremila se na njega Madona stisnute vilice i s rukama na kukovima, „i nezakonito. Imam pravo da pozovem policiju.“

„Izvinite“, uspeo je da prozbori. „U pitanju su moja kola. Izgleda da su se pokvarila. Tražim automehaničarsku radionicu.“

„Da li vam ovo izgleda kao automehaničarska radionica?“ Glas joj nije, kao što je očekivao, prigušen devonskim gutanjem glasa „r“, već oštar kao dijamant.

„Ovaj... Ne. Ne liči.“

„E pa, onda“, prišla je još bliže s druge strane živice, „do viđenja.“

I dok je to izgovarala, Aleksandra je prvi put čestito pogledala uljeza. Kosa mu je mnogo duža nego što je to ikada videla kod muškarca. Košulja mu ima izrazito visok okovratnik i žuta je kao zelenkada. Odelo mu je svetlosivo i bez revera, a kravata boje pačjeg jajeta. Aleksandra priđe još dva koraka. Zelenkade, ponavlja u mislima, i pačja jaja.

„Nisam uhodio“, pobunio se muškarac. „Uveravam vas da nisam. Tražim pomoć. Našao sam se u škripcu. Kola su mi se pokvarila. Zna li slučajno za nekog automehaničara u blizini? Ne bih da vas odvajam od bebe, ali u dogledno vreme moram da se vratim u London, imam rok za štampu. Sve košmar za košmarom. Pomozite mi i biću vam sluga pokorni.“

Treptala je. Još nikad nije čula da neko ovako govori. *U dogledno vreme, škripcac, košmar za košmarom, sluga pokorni.* Došlo joj je da ga zamoli da sve ponovi. A onda se trglala setivši se nečeg što je rekao. „To nije moja beba“, odsekla je. „Nema nikakve veze sa mnom. To je beba moje majke.“

„Ah.“ Muškarac je malo nakrenuo glavu u stranu. „Nisam siguran da bih rekao kako nema baš *nikakve* veze s vama.“

„Stvarno?“

„Da. Mora se bar priznati da vam je brat ili sestra.“

Nastalo je kratko ćutanje. Aleksandra se trudi, bez uspeha, da mu ponovo pogledom ne ispituje odeću. Košulju, onu kravatu. Zelenkade i jaja. „Iz Londona ste, dakle?“, pita.

„Jesam.“

Šmrknula je. Namešta maramu. Zapaža bodlje dlaka na muškarčevoj bradi i pita se zašto se nije obrijao. I, nedokučivo, u glavi joj se kristalizuje upola uobličena namera. „Planiram“, kaže, „da i sama dođem da živim u Londonu.“

„Zaista?“ Muškarac stade živahno preturati po džepovima. Izvadio je zelenu emajliranu tabakeru, izvadio dve cigarete i ponudio joj jednu. Morala je da se nagne preko ograde da bi je uzela.

„Hvala“, rekla je. Pripalio joj je cigaretu šakama zaklanjajući šibicu, a onda istim tim palidrvcem zapalio i svoju. Izbliza, pomislila je, miriše na ulje za kosu, losion posle brijanja i još nešto. Ali se povukao pre nego što je mogla da odredi šta.

„Hvala“, kazala je ponovo, pokazujući na cigaretu i udahnula.

„A šta vas“, kaza on otresavši šibicu i bacivši je, „ako smem da pitam, zadržava?“

Malo je razmislila. „Ništa“, odgovorila je i nasmejala se. Zato što je to tačno. Ništa joj ne stoji na putu. Glavom je pokazala prema kući. „Još ne znaju. I biće protiv toga. Ali ne mogu me zaustaviti.“

„Tako treba“, reče on, a dim mu se izvijao iz usta. „Dakle, pobeći ćete od kuće u prestonicu?“

„Pobeći ću“, odvrati Aleksandra uspravljajući se u svojoj punoj visini, „ali ne od kuće. Ne možete pobeći od kuće iz koje ste već otišli. Bila sam na univerzitetu.“ Povukla je dim, pogledom okrznula kuću, a onda ponovo osmotrila muškarca pred sobom. „Zapravo, izbačena sam i...“

„Sa univerziteta?“, preseče je muškarac, s cigaretom na pola puta do usta.

„Da.“

„Baš dramatično. Zbog kog prestupa?“

„Bez ikakvog prestupa“, uzvratila je, malo žešće nego što je potrebno, jer je ta nepravda još peče. „Izašla sam sa ispita i prošla kroz vrata namenjena muškarcima. I neće mi dozvoliti da diplomiram sve dok se ne izvinim. Oni“, i tu ponovo klimnu glavom u pravcu kuće, „nisu želeli ni da idem na studije, ali sada neće da govore sa mnom sve dok se ne vratim tamo i izvinim se.“

Muškarac je gleda kao da se trudi da je dobro upamti. Šav na košulji mu je proštepan plavim koncem, zapazila je, na manžetama i okovratniku. „I? Hoćete li se izviniti?“

Otresla je pepeo s cigarete i odmahнула glavom. „Ne vidim zašto bih. Nisam čak ni znala da su za muškarce. Nije bilo nikakvog znaka. A i pitala sam ih: 'Pa gde su vrata za žene?', a oni su mi rekli da ih nema. Zašto bih se onda izvinjavala?“

„Baš tako. Nikad se ne izvinjavaj ako ti nije žao.“ Pušili su časak-dva ne gledajući jedno u drugo. „Dakle“, konačno reče on, „šta ćete raditi u Londonu?“

„Pa zaposliću se, naravno. Premda možda i ne dobijem posao“, reče zatim, najednom snuždena. „Neko mi je rekao kako je za sekretarski posao potrebna brzina kucanja od šezdeset reči u minutu, a ja sam stigla tek do tri.“

Nasmešio se. „A gde ćete živeti?“

„Mnogo se raspitujete.“

„Iz navike.“ Slegao je ramenima ne izvinjavajući se. „Novinar sam, između ostalog. Toliko. I gde će vam biti gajba?“

„Ne znam da li želim da vam kažem.“

„A što da ne? Nikom neću reći. Umem da čuvam tajnu.“

Bacila je opušak u zelenilo razgrnuvši lišće živice. „Pa... jedna prijateljica mi je dala adresu pansiona za neudate žene u Kentiš taunu. Kazala je...“

Izraz lica mu je sasvim blago odavao da se zabavlja. „Pansion za neudate žene?“

„Da? Šta je tu smešno?“

„Ništa. Ama baš ništa. Zvuči...“, neodređeno je mahnuo rukom, „zvuči sjajno. Kentiš taun. Bićemo zapravo susedi. Ja sam na Hverstok hilu. Trebalo bi da dođete u posetu ako vam dozvole izlaz.“

Aleksandra podiže obrve kao da se pretvara da razmišlja o tome. Pomalo ne želi da popušta ovom čoveku. Nešto u vezi s njim nagoveštava da je navikao da bude po njegovom. Iz nekog razloga misli kako bi mu dobro činilo da mu se neko odupre. „Možda, stvarno ne znam. Moguće...“

Nažalost po njih oboje, Doroti je izabrala baš taj trenutak da izađe na scenu. Neki signal njenog majčinskog radara ju je obavestio da je muškarac grabljivac u blizini njene najstarije ćerke. „Mogu li da vam pomognem?“, doviknula mu je tonom koji je govorio sasvim suprotno od onoga što je kazala.

Aleksandra se okrete i ugleda majku kako im prilazi preko travnjaka, držeći bebinu bočicu u ruci kao pištolj. Posmatrala je kako Doroti odmerava ovog čoveka, od svetlosivih cipela do sakoa bez revera. Po tome kako je majka stisnula usne, Aleksandri je odmah jasno da joj se ne sviđa ono što vidi.

Muškarac podari Doroti zaslepljujuć osmeh, a beli gornji zubi mu blesnuše na preplanulom licu. „Hvala, ali ova dama“, rukom je pokazao prema Aleksandri, „ova dama mi već pomaže.“

„Moja je kćerka“, Doroti je naglasila poslednju reč, „danas veoma zauzeta. Sandra, mislila sam da ćeš paziti na bebu. Dakle, šta možemo...“

„Aleksandra!“, viknu Aleksandra na majku. „Ja se zovem Aleksandra!“

Svesna je toga da se ponaša kao derište, ali ne može da podnese da ovaj čovek misli kako se ona zove Sandra.

Ali njena majka vlada dvema veštinama: da ignoriše kćerkine ispade i da izvuče informacije iz ljudi. Doroti je saslušala

priču o pokvarenim kolima i u roku od nekoliko sekundi otparila tog čoveka niz ulicu uputivši ga gde je mehaničar. Jednom se osvrnuo, podigao ruku i mahnuo.

Aleksandra oseća nešto slično gnevu, žalosti, dok sluša kako se zvuk njegovih koraka gubi ulicom u pravcu sela. Da bude blizu nekoga poput njega, a da on potom ode kao da ga je neko ugrabio. Šutnula je deblo, a onda i točak bebinih kolica. To je naročita vrsta jarosti koja odlikuje mladost, to nesnosno, gušeće osećanje da su te stariji nadmudrili.

„Šta je tebi, za ime sveta?“, prosikta Doroti ljuljajući kolica jer se beba probudila i počela da plače i bacaka se. Izašla sam i zatekla te kako očijukaš s nekim... s nekim Ciganinom preko ograde. Usred bela dana! Da te svi vide. Gde ti je osećaj za pristojnost? Kakav primer daješ braći i sestrama?“

„Pa kad već njih pominjemo“, Aleksandra je zastala pa dodala, „*sve njih*, gde je tebi osećaj za pristojnost?“ Pa je krenula baštom. Ne može više ni sekundu da provede u majčinoj blizini.

Doroti je prestala da cima ručku kolica i ostala da blene za njom, otvorenih usta. „Kako to misliš?“, viče, načas zaboravljajući na blizinu suseda. „Kako se usuđuješ? Kako se usuđuješ da mi se tako obraćaš? Razgovaraću s tvojim ocem o ovome, hoću, čim se vrati...“

„Razgovaraj! Samo razgovaraj!“, dobacila joj je Aleksandra preko ramena trčeći kroz baštu i nahrupivši u kuću tako da je iznenadila očevog pacijenta koji ga je čekao u predsoblju.

Kad je stigla u spavaću sobu, koju je prisiljena da deli s još troje mlađe braće i sestara, i dalje čuje majčin glas kako krešti iz vrta: „Jesam li ja jedina u ovoj kući koja traži da se zna neki red? Ne znam samo kuda si to krenula. Danas treba da mi pomažeš. Treba da se staraš o bebi. I da se pobrineš za srebrni pribor i porculan. Šta misliš, ko će to uraditi? Duhovi?“

ELINA SE TRGLA I PRENULA IZ SNA. SMETENA TAMOM I LEPRŠanjem srca u grudima. Čini joj se kao da stoji naslonjena na nekakav iznenađujuće mek zid. Oseća da su joj stopala veoma daleko od nje. Usta su joj suva, jezik zalepljen za nepce. Uopšte se ne seća šta to radi ovde, stojeći tako u mraku i dremajući uza zid. Um joj je prazan kao tabak neispisane hartije. Okreće glavu i sve se odjednom nadima, okreće oko svoje ose, jer je ugledala prozor, videla je Teda pored sebe, shvatila da u stvari ne stoji. Leži. Na leđima, ruku sklopljenih na grudima, kao kamena Gospa na grobnici.

Soba je ispunjena zvukom disanja. Odnokud iz kuće se čuje neka cev, pa se smiruje. Sa crepa krova iznad nje čuje se tiho grebanje, kao ptičjim kandžama.

Mora da ju je beba probudila jer se meškolji u njoj onako sklupčana, možda posle dugog sna isteže nogu ili iznutra mlati rukom uz kožu. To se u poslednje vreme često dešava.

Elina okreće glavu da pogledom pređe po mračnoj sobi. Crni obrisi nameštaja čuče po uglovima, kroz roletnu sija nešto prljavonarandžasto, valjda ulična svetiljka. Ted je pored nje, sklupčan pod jorganom. Na Tedovom noćnom stočiću je gomila knjiga, a u mraku mu mobilni telefon svetli zeleno. Na njenom noćnom stočiću naslagano je nešto što u tami liči na prevelike maramice.